

OTLUKBELİ GÖLÜ'NÜN REKREASYON POTANSİYELİ

*Prof. Dr. Erdal AKPINAR**

Öz: Göller, çevrelerinin nispeten seyrek nüfuslanmış olmalarından kaynaklanan sakin ortamlarıyla ve sahip oldukları pek çok rekreasyon imkânıyla ekoturizmin ilgi odağı hâline gelmiştir. Nitekim son yıllarda dünyada ve Türkiye’de alternatif turizm arayışı çerçevesinde göl turizmine yönelik ilgi giderek artmaktadır. Yeryüzünde oluşum özellikleri bakımından birbirinden farklı onlarca çeşit göl vardır. Bunlardan biri de, Erzincan’ın Otlukbeli İlçesinde bulunan Otlukbeli Gölü’dür. Otlukbeli Gölü, esas itibarıyla maden sularının oluşturduğu bir traverten seti gölü olup, özgün ve otantik yapısıyla Türkiye'nin sayılı doğal varlıkları arasında yer alır. Bu çalışmanın amacı, Otlukbeli Gölü'nün rekreasyon potansiyelinin belirlenmesine katkıda bulunmaktır. Araştırma verileri literatürden ve saha gözlemlerinden derlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Otlukbeli Gölü, Erzincan, traverten seti gölü, rekreasyon.*

THE RECREATION POTENTIAL OF OTLUKBELİ LAKE

Abstract: Lakes have been the focus of attention for ecotourism on account of their serenity due to the relatively sparse population in their environment, and the variety of recreation potentials they have. As a matter of fact, in search for alternative tourism possibilities, the interest in lake tourism has recently increased in Turkey and in all around the world. There is a broad array of lakes on the earth in terms of their formation features. One of them is the one in Otlukbeli, one of the districts of Erzincan. Otlukbeli Lake is a travertine barrier lake, essentially formed by mineral waters, and is one of the limited natural assets of Turkey with its unique and authentic nature. The aim of this study is to contribute to the assessment of recreation potential of Otlukbeli Lake. The data of the research is collected through the related literature and field observations.

Key Words: *Otlukbeli Lake, Erzincan, travertine barrier lake, recreation.*

1. Giriş

Göller, insanoğlunun en fazla ilgi duyduğu mekânlar arasındadır. İnsanoğlunda tekdüzelik hissi uyandıran denizlerin aksine, buldukları yerin doğal kimliğini yansıtmaları nedeniyle çok daha özgün, yerel ve seçicidirler. Yeryüzünde oluşum özellikleri, sularının yapısı ve kullanımları itibarıyla birbirinden farklı onlarca çeşit göl bulunmaktadır. Bunlardan bazıları başlı başına birer ekosistem oluşturacak kadar büyük ve önemli doğal ortamlardır. Bu durum, geniş bir inceleme ve araştırma alanının ortaya çıkmasına, başta coğrafya olmak üzere çok sayıda bilimin bu konuya eğilmesine, hatta adına "limnoloji" denilen yeni bir disiplinin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Geliş tarihi : 11. 03. 2016

Kabul tarihi : 07. 04. 2016

* Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Son yıllarda alternatif ve sürdürülebilir turizm arayışları çerçevesinde çekim odağında göllerin bulunduğu göl turizmine yönelik ilgi artmaya başlamıştır (Cooper, 2005: 27-45). Çevrelerinin nispeten seyrek nüfuslanmış olmalarından kaynaklanan sessiz ve sakin ortamlarıyla, kırsal turizmin ve ekoturizmin ilgi odağı hâline gelmişlerdir. Bu durum gölleri turistik ve rekreatif etkinliklerin önemli uğrak alanlarından birine dönüştürmüştür. Göl turizmi, bireysel ya da gruplar hâlinde yapılabilmektedir. bazı göller, su ile birlikte flora ve fauna zenginliğine de sahip önemli sula alanlardır. Diğer yandan göller suya dayalı turistik etkinliklerden ziyade; piknik, kamping, avcılık, yürüyüş yapma, bisiklete binme, fotoğraf çekme ve manzara seyretme gibi çevresel aktivitelerin yoğunluk kazandığı ortamlar olarak görülmektedir (Doğaner, 2001).

Göller insana, edebiyata ve sanata dokunan yönleriyle kültürel yaşamın da bir parçası olmuş; üzerine şiirler, hikâyeler ve kitaplar yazılmış, türküler yakılmıştır. Lamartine'in Göl (Le Lac) şiiri bunların başında gelir. Lamartine bu romantik şiirini, gölde boğulmaktan kurtardığı ve âşık olduğu Napolili bir kadın için kaleme almıştır (Aydın ve Torusdağ, 2013: 105-114). Hiç kuşkusuz Lamartine'in Göl'ü, aşkın ölümsüz şiirlerinden biridir. Bu konuda Türk Edebiyatı'nın en önemli klasiği ise, Kemal Tahir'in Göl İnsanları'dır (Kemal Tahir, 2006). Ana temasını Terkos Gölü civarındaki yoksul köylülerin hüznünlü yaşam hikâyeleri oluşturur. Öyle ki, Nazım Hikmet Türk Edebiyatında köy hayatına ve köylülüğe içeriden bakışın ilk örneklerinden sayılabilecek bu eser için; "Göl İnsanları Türk Edebiyatının en güzel dört hikâyesi olarak kalacaktır" demektedir. Kendisi ise Şeyh Bedrettin Destanı şiirinde, gölü ve göl insanını şöyle tasvir eder (Nazım Hikmet, 1966):

*"Bu göl İznik gölüdür
Durgundur, karanlıktır, derindir
Bir kuyu suyu gibi içindedir dağların.
Bizim burada göller
Dumanlıdır, balıklarının eti yavan olur, sazlıklarından sıtma gelir
Ve göl insanı
Sakalına ak düşmeden ölür".*

Ülkemizde bir kısmı turistik potansiyele sahip irili ufaklı yüzlerce göl vardır. Bu göllerimizin toplam yüzölçümü 13.000 km² kadardır. Esasen ülkemizde göller, Türkiye yüzölçümünün çok küçük bir kısmını (% 1.6) kaplamaktadır. Ancak sayılarının çokluğu ve başta Göller Yöresi olmak üzere Anadolu'nun her yerine dağılmış olmaları dolayısıyla, rekreasyon potansiyelleri yüksektir. Bunda, oluşum özellikleri bakımından çok

çeşitli göllerin bulunmasının payı büyüktür. Nitekim dünyada görülen pek çok göl tipine Türkiye’de rastlanmaktadır (Doğanay ve Zaman, 2013: 326-403). Hatta öyle ki, bu göllerden bazıları orijinal özellikleri dolayısıyla doğal miras olarak değerlendirilmekte ve ilgili kurumlar tarafından koruma altına alınmaktadır.

İlk olarak Türkiye coğrafyasının duayenlerinden Prof. Dr. Erdoğan Akkan ve Prof. Dr. Metin Tuncel tarafından literatüre kazandırılan Otlukbeli Gölü de bunlardan biridir. Erzincan’ın nispeten ücra bir köşesinde tabiatın koynunda binlerce yıldır oluşumunu sürdüren bu şirin gölü bilim dünyasına tanıtmak, bu meslektaşlarımıza nasip olmuştur. Söz konusu araştırmacılar o zamana kadar bir adı bile olmayan göle, konumu dolayısıyla *Otlukbeli Gölü* adını vermişlerdir (Akkan ve Tuncel, 1990: 99-112). Bunların dışında TÜJEMAP’ın Dr. M. Fuat Uğuz ve Hünkar Demirbağ liderliğinde düzenlediği kısa süreli bilimsel bir geziye konu olmuştur (TÜJEMAP, 2009: 16-17). Gölün geniş kitlelere tanıtımı ve rekreasyon potansiyelini belirlemek amacıyla tarafımızdan yapılan bu çalışmada söz konusu literatürden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca çalışma sahasında 2015 yılı ekim ayında gözlem ve görüşmeler yapılmıştır.

2. Konum Özellikleri

Otlukbeli Gölü, farklı havzaları drene eden Kelkit Çayı, Çoruh ve Karasu (Fırat) ırmaklarının su toplama havzalarını ayıran Otlukbeli Dağları sahasında, Erzincan’ın Otlukbeli ilçesi sınırları içerisinde bulunur (*Şekil 1*). Küçük bir göldür. İlçe merkezinin 6 km kuzeybatısında, Sazlar

Şekil 1: Araştırma sahasının konum haritası

Deresi'ne batıdan karışan küçük bir derenin vadisinde yer alır. Uzunluğu 150-160 m, genişliği 30-50 m, yüzölçümü 6500 m² kadardır. Deniz yüzeyinden 1855 m yükseklikte olup, azami derinliği 15-18 m'dir (*Şekil 2*).

3. Doğal Ortam Özellikleri ve Rekreasyon Potansiyeli

Otlukbeli Gölü'nün yakın çevresinde ofiyolitler yaygın bir yayılım gösterir. Esasen bu seri, Esence Dağlarının da temel yapısını oluşturur. Gölün bulunduğu vadi, tamamen ofiyolitler içerisinde açılmış ve oldukça derine gömülmüştür. Gölün kuzeyinde bulunan yükseltelerin yapısını ise Jura-Kretase yaşlı metamorfik kalkerler oluşturur. Göl çevresinde aşınım yüzeyleri hâkim olup, yöre dalgalı bir plato görünümündedir. Arazi yapısı kolaylıkla aşınabilen ofiyolitlerden oluştuğu için, yoğun bir akarsu erozyonuna maruz kalmıştır. Vadiler derin kazılmıştır (Yazıcı, 1990). Otlukbeli Gölü, aşınım yüzeyine gömülmüş böylesi bir vadinin içerisinde yer almaktadır. Yöre genç tektonik hareketlerden fazlaca etkilenmiş olup, göl çevresinde pek çok kırığın izlerine rastlanmaktadır. Fay aktivitesinin en belirgin kanıtı, sahadaki maden suyu kaynakları ve bunların oluşturduğu travertenlerdir.

Şekil 2: Gölün bir görünümü

Otlukbeli Gölü'nün güney yamaçlarında geniş bir alan travertenlerle kaplanmıştır. Travertenlerdeki yapı, doku ve renk farklılığı, bunların farklı zamanlarda ve farklı ağızlardan çıkan kaynaklarla oluştuğunu göstermektedir. Bunlar esas itibariyle fay kaynaklarıdır. En eski travertenler Otlukbeli Gölü'nün güneyinde, Sazlar deresinin batı yamaçlarında gözlenmektedir. Gölün güney kıyılarında bu faylardan çıkan kaynaklar daha genç travertenleri oluşturmuştur. Nitekim burada her kaynak ağzının bulunduğu yerde değişik çap ve ebatta bir dizi traverten konisine rastlanmaktadır. Bu koniler, kaynak ağızlarından fişkirarak çıkan maden sularının oluşturduğu kubbemsi şekillerdir.

Göl sahasında traverten setinin oluşumu nispeten yenidir. Travertenler âdeta kabuklar hâlinde üst üste yığılarak set oluştururken, setin gerisinde sular birikmeye başlamıştır. Esasen akan bir suyun önünün travertenlerle tıkanması pek mantıklı görünmemektedir. Bu bakımdan setin nasıl oluştuğu tartışmalıdır. Oluşum süreci günümüzde de sürmektedir.

Kaynaktan çıkan maden suları, fay kırığı boyunca kapalı oluk içerisinde setin tam ortasından akmaktadır. Bir yandan batıya göle doğru, bir yandan da doğuya dere yatağına doğru yayılmakta ve yeni travertenlerin oluşumunu sağlamaktadır Setin yüzeyini örten genç traverten örtüsü ve setin tabanındaki mağaranın tavanından sarkan sarkıtlar bunun en güzel örnekleridir (*Şekil 3 ve Şekil 4*).

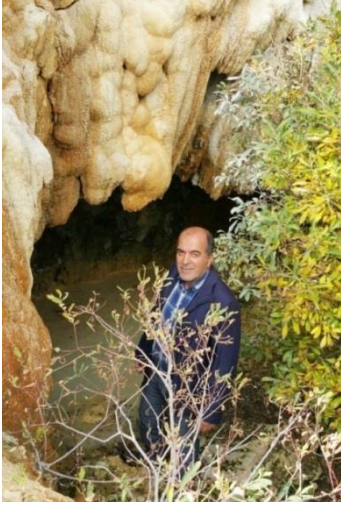
Göle maden suları karışmasına rağmen, dere tarafından beslendiği

Şekil 3. Göl sahasında yeni oluşmuş travertenler

ve drene edildiği için suları tatlıdır. Traverten seti sahasından çıkan kaynağın debisi 8-10 lt/sn kadardır. Kaynaktan alınan su örneği Akkan ve Tuncel tarafından incelenmiştir; kalsiyum, magnezyum ve demir katyonları, bikarbonat, sülfat ve klorür anyonları bakımından zengin olduğu saptanmıştır. Kaynak ağzında fazlaca kükürt kokusu alınması ve suyun aktığı kanallarda kırmızı renkli tortular bırakması bol kükürt ve demir içerdiğine işaretler. Maden suyu yaz aylarında atmosfer sıcaklığındadır. Yöre sakinlerinin tespitlerine göre kış aylarında su sıcaklığı fazla değişmemekte, ılık bir izlenim vermektedir. Bu durum maden sularının nispeten derinden geldiğini ve yüzey sularından fazlaca etkilenmediğini gösterir.

Temel jeolojik yapıyı kalker ve jipsin oluşturduğu sahalarda travertenlere ve traverten seti göllerine sıklıkla rastlamak mümkündür. Pamukkale travertenleri bunun en güzel örneklerinden biridir. Otlukbeli Gölü'nü farklı kılan, travertenleri oluşturan su kaynaklarının özelliğidir. Kaynaklardan çıkan maden suları, travertenlerin fiziksel ve kimyasal özelliklerine yansımaktadır. Bu hâliyle arkasında suyun birikmesine ve

Şekil 4: Traverten setinin tabanında oluşumu sürmekte olan bir mağara

maksızın rahatlıkla gezinebilmektedir. Setin bazı kesimlerinde fay hareketlerine bağlı oynamalardan kaynaklanan derin çatlaklar oluşmuştur. Bu durum doğal pey-zajın bozulmasına yol açtığı gibi, göçük tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Benzer bir ilgi sorunu gölün hemen yakınında Otlukbeli Savaşı anısına inşa edilen *Otlukbeli Savaşı Şehitler Anıtı* için de geçerlidir (*Şekil 5*). Nitekim Anıt alanındaki fidanlar bakımsızlık nedeniyle kurumaya başlamıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Tespitlerimize göre, Otlukbeli Gölü küçük guruplarla yapılacak kamplar, doğa gezileri, bilimsel geziler ve günübirlik rekreatif etkinlikler için potansiyel olarak uygundur. Yakınında Otlukbeli Savaşı Şehitler Anıtı'nın bulunması, sahayı turistik ve bilimsel bakımdan daha da önemli hale getirmektedir (Konukçu, 1998). Otlukbeli-Bayburt karayolu gölün oldukça yakınından geçmektedir. Ancak göl; gerek yeterli düzeyde tanınmaması, gerekse yörenin ana akslara ve Erzincan il merkezine nispeten uzak olması nedeniyle şimdiye kadar hak ettiği ilgiyi görmemiştir.

Otlukbeli Gölü'nün rekreasyon potansiyelini değerlendirmek için öncelikle göl çevresinde yürüyüş parkurları düzenlenmesi, gözlem ve fotoğraf çekimi için uygun mekânlar inşa edilmesi, sahanın ağaçlandırılması ve günübirlik ziyaretçilere hizmet verecek küçük çaplı bir tesisin

bir göl oluşturmasına yol açan traverten seti, dünyada eşine rastlanmayan bir özgünlüğe sahiptir. Bu özgünlüğünden dolayı Akkan ve Tuncel tarafından *doğal anıt* olarak nitelendirilmiştir.

Otlukbeli Gölü, özgünlüğü dolayısıyla 15. 04. 1994 gün ve 612 Sayılı Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile doğal sit alanı ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007: 220). Bu doğru bir uygulama olmakla birlikte, yetersizdir. Nitekim sahada yaptığımız gözlemlerde göl ve yakın çevresindeki karstik şekillerin korunması hususunda herhangi bir somut bulguya rastlanmamıştır. İnsanlar ve hayvanlar gerek göl sahasında, gerekse yeni oluşmakta olan yeni travertenler üzerinde hiçbir sınırlama ol-

Şekil 5: Otlukbeli Savaşı Şehitler Anıtı

işletmeye açılması yararlı olacaktır. Bu plânlamaların ve düzenlemelerin Otlukbeli Savaşı Şehitler Anıtı ile birlikte ele alınması aktivasyon çeşitliliğini artıracaktır.

Hiç kuşkusuz doğal mirasın korunması kadar, tanıtılması ve turizme açılması da önemlidir (Şahin ve Koca, 1998: 349-376). Ne yazık ki gölün Akkan ve Tuncel tarafından literatüre kazandırılmasından sonra, bazı medya organlarında yayınlanan kısa tanıtım yazıları ve filmleri dışında, dikkate değer bir tanıtım çalışması yapılmamıştır. Yani gölün ciddi bir tanıtım sorunu vardır. Başta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olmak üzere ilgili kurumların ve yerel dinamiklerin harekete geçerek, gölü Türkiye ve dünya kamuoyuna daha iyi tanıtmaları faydalı olacaktır. Diğer yandan göl sahasında yeni travertenlerin oluşmasından kaynaklanan hassasiyet nedeniyle, sahaya yönelik rekreasyon etkinliklerinin dikkatli bir şekilde plânlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

C. Cooper (2005); **4 The Changing Historical Dimensions of Lake Tourism at Savonlinna**: Savonlinna-The Pearl of 11 Lake Tourism in New Zealand: Sustainable Management www.multilingual-matters.com/multi/pdf/1845410408.pdf -

E. Akkan / M. Tuncel (1990); **Bilinmeyen Bir Doğal Anıt: Otlukbeli Gölü**, Coğrafya Araştırmaları, c.1, S. 2.

E. Akpınar / G. Akbulut (2007); **Hafik Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Olanakları**, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, c. 9, S. 1.

E. Konukçu 1998; **Otlukbeli Meydan Savaşı**, Erzincan Belediyesi Yayınları, Ankara.

Erzincan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2007, **Erzincan Kültür ve Turizm Envanteri**, Erzincan.

H. Doğanay/ S. Zaman (2013); **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Pegem Akademi Yay., Erzurum.

H. Yazıcı (1991); **Tercan Ovası ve Çevresinin Coğrafi Etüdü**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

İ. Aydın / G. Torusdağ (2013); **Lamartine'in Göl "Le Lac" Şiirine Metin Dilbilimsel Bir Yaklaşım**, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/10 Fall 2013, p. 105-114, Ankara, Turkey.

İ. F. Şahin / H. Koca (1998); **Turistik Aktiviteye Katkıları Yönünden Kızkalesi Kasabası**, Türk Coğrafya Dergisi, S. 33.

Kemal Tahir (2006); **Göl İnsanları**, İthaki Yayınları, İstanbul.

Nazım Hikmet, 1966; **Şeyh Bedrettin Destanı**, Dost Yayınları, İstanbul.

S. Doğaner (2001); **Türkiye Turizm Coğrafyası**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

TÜJEMAP (Türkiye Jeolojik Mirası Koruma Projesi) Doğu Karadeniz Bölge Toplantısı, Jeoturizm Paneli ve Gezi Notları, Karadeniz Bölgesi'nin Jeoturizm Potansiyeli, 24 Temmuz 2009, Trabzon.